

VITALISERA FOLKBILDNINGEN är föreningen Offensiv Folkbildnings bidrag till det rådslag som kallas folkbildningens framsyn och till diskussionen inför nästa folkbildningsproposition.

FÖRENINGEN OFFENSIV FOLKBILDNING bildades 2003 och är öppen för folkhögskolor och enskilda som vill att folkbildningen ska ha en offensiv karaktär, delta i samhällsdebatten och samarbeta med rörelser som verkar för ett solidariskt och rättvist samhälle.

www.folkbildning.net/offensiv_folkbildning

Vitalisera folkbildningen!

FÖRENINGEN OFFENSIV FOLKBILDNING januari 2004
LAYOUT: Sanna Tiveus Volny

Om Föreningen Offensiv Folkbildning

Vid ett möte i Uppsala 25 april 2003 bildades *Föreningen Offensiv Folkbildning* ur det nätverk som funnits under tre år. Målsättningsparagrafen som antogs i Uppsala säger att föreningen ska arbeta för att: ...”*folkbildningen ska ha en offensiv karaktär och aktivt delta i samhällsdebatten samt främja samarbete med rörelser som verkar för ett solidariskt och rättvist samhälle*”.

Styrelsen som valdes består av:

Lars Igeland, *Färnebo folkhögskola*, talesperson

Alexandra Lange, *Folkhögskolan i Angered -FiA*, talesperson

Sharam Alavi, f.d kursdeltagare på *Botkyrka folkhögskola*

Madeleine Larsson, *Göteborgs folkhögskola (Biskopsgården)*,

Susanne Hedman, *Färnebo folkhögskolas* filial i Göteborg, kassör

Robert Norma, *Nordens Folkhögskola Biskops Arnö*

Christina Bryntesson, *Göteborgs folkhögskola (Biskopsgården)*.

Medlemsavgiften för skolor och studieförbund är 1000 kronor per år, för SFHL-avdelningar 300 kr per år och för enskilda medlemmar 100 kr per år.

Följande skolor blev medlemmar under 2003:

Birka folkhögskola	Färnebo folkhögskola
Brunnsviks folkhögskola	Göteborgs folkhögskola
Finska folkhögskolan	Kvarnby folkhögskola
Fornby folkhögskola	Mora folkhögskola
Folkhögskolan i Angered	Nordens fhsk Biskops Arnö
	Skeppsholmens folkhögskola

Vårt postgironummer är 113 88 62-6. Vill Du/Ni bli medlemmar, ange på talongen namn, postadress, e-postadress, telefonnummer och att det gäller medlemskap. Den som vill se vad föreningen arbetar med hänvisas till: *folkbildningsnätet-diskussioner-folkbildningsdiskussion-offensiv folkbildning* eller: www.folkbildning.net/offensiv_folkbildning

Vitalisera Folkbildningen!

DET HÄR DOKUMENTET bygger på diskussioner med 84 personer från 15 skolor på seminariet *Offensiv Framsyn* i Uppsala 25 april 2003, en workshop om offensiv folkbildning på *Uppsala Social forum* 26 april, och framtidsdiskussioner på sex träffar som nätverket *Offensiv folkbildning* haft under åren 2000-2002. Sammanlagt har omkring 500 lärare, kursdeltagare och rektorer från ett tjugotal folkhögskolor medverkat i dessa diskussioner.

Texten innehåller en analys av folkbildningens uppgifter och situationen idag samt förslag på åtgärder för att stärka en offensiv folkbildning. Våra förslag är markerade med *kursivt* i texten. Då våra möten hittills främst bestått av aktiva på folkhögskolor uttalar vi oss här inte så mycket om studieförbundens verksamhet.

Dokumentet är antaget av Föreningen Offensiv Folkbildnings styrelse.

Folkbildningens målsättningar

Vi är mycket positiva till de målsättningar som finns i riksdagens folkbildningspolitiska beslut 1991 och 1998. Dessa mål stämmer väl överens med vad vi inom Föreningen Offensiv Folkbildning arbetar för. Vi vill särskilt lyfta fram att ”folkbildningen ska sätta sina egna mål”, ”vara oberoende av politiska och ekonomiska maktgrupper”, ”inte tvingas till kommersialisering” och utveckla ”sitt egenvärde - friheten, frivilligheten, idéstyrningen och självständigheten”.

Problemet är att tidsandan, ekonomin och folkbildningens organisation inte har gjort det möjligt att förverkliga de fina målen. Därför måste arbetet med detta intensifieras och aktivt stöttas av statsmakterna. Vi anser alltså att de folkbildningspolitiska målen är bra och bör behållas i sin helhet.

Genomför ett demokratilyft

Demokratiutredningen konstaterade i sitt ambitiösa arbete att hoten mot de demokratiska landvinningarna är många och att den traditionella folkrörelsedemokratin och partiväsendet tappar mark. Demokratiutredningen lyfter fram att den deltagande demokratin måste stärkas och att nya former för demokratiska processer behövs. Former som är kommunikativa och där deltagarna är aktivt deltagande. Allt fler medborgare har stora resurser och vilja att engagera sig men formerna för demokratin begränsar engagemanget.

Tyvärr har väldigt få praktiska resultat kommit ut av Demokratiutredningens viktiga arbete. En mer offensiv folkbildning kan spela en viktig roll för att komma ur dödläget. Historiskt och även de senaste åren har folkhögskolor och studieförbund varit tankesmedjor för nya idéer och pådrivande i samhällsförändring. Folkbildningen finns över hela landet med lokaler, pedagogisk erfarenhet och vana att ge utsatta grupper verktyg för aktivt deltagande. Vi skulle kunna utgöra basen i ett ”demokratilyft” i Demokratiutredningens anda.

Avslutning

Det finns analytiker som vill göra om folkbildningen utifrån 80- och 90-talets trender, med ”sponsring”, ”marknadsanpassning”, ”varumärken”, ”mästare- och lärling-tänkande”, ”teknologi”, ”rätt tilltal” och ”individ Anpassning” som några ledord. Det kan säkert vara nyttigt för folkbildningen att spegla sig i dessa trender, men det får inte vilseleda oss från vårt huvudspår, som handlar om något helt annat.

Folkbildningen måste ta sin utgångspunkt inte i elitens trendanalytiker, utan i de många människornas verklighet och i de önskemål om förändring som dessa har.

Många av de frågor som skapade folkbildningen i Sverige är lika aktuella idag- det kan gälla ekonomiska klyftor, missbruk, främlingsfientlighet, svårigheter för vanliga medborgare att påverka , kvinnors kamp för jämställdhet eller bara längtan om att få bli en hel människa i en splittrad värld.

Folkbildningens metod; att genom frivillighet, gemensamma studier, idéer och tro på människan utvecklas och skapa en bättre värld behövs kanske mer än någonsin.

Nord-Sydsamarbete

Folkbildningen finns i Norden, men liknande exempel på folklig kunskapsproduktion på gräsrotsnivå finns på många platser runtom i världen. De svenska folkhögskolorna och studieförbunden har ett omfattande samarbete med liknande verksamhet i Syd, och många folkhögskolor gör också studieresor till andra länder som en del i sina studier. I en globaliserad värld måste denna verksamhet stöttas aktivt.

Folkbildningsrådet bör verka för utökade möjligheter till folkhögskolestudier i Syd och stipendier för studerande från andra världsdelar som vill studera på svenska folkhögskolor.

Bidragen till folkbildningen

Statsbidragen per deltagarvecka till folkhögskolorna minskade kraftigt i början av 90-talet, och har aldrig återställts sedan dess. Många kommuner har också minskat på sina bidrag. När nu s-anslaget minskar är smärtgränsen på många håll nådd.

Industriell och mekanisk verksamhet kan effektiviseras lätt, men folkbildningen bygger på stor lärartäthet, tid för varje individ och grupp, tid för omtanke och grupprocess. Lärartätheten har minskat och en ytterligare minskning hotar vitala grunder i folkbildningens arbete.

Den omfattning som folkbildningen har nått idag är rimlig i ett samhälle som vill stimulera livslångt lärande, medborgardeltagande och allas chans att förverkliga sina inneboende möjligheter. Men om folkbildningen skall behålla kvalitén på denna nivå måste det offentliga stödet återställas till de nivåer som gällde innan nedskärningen i början av 90-talet.

Vi föreslår därför att bidragen återgår till de nivåer per deltagarvecka som gällde år 1991 justerat för de kostnadsförändringar som gällt i samhället sedan dess. Folkhögskolornas verksamhet bör ha minst den omfattning som den har idag.

Vi föreslår ett "Demokratilyft" där utbildningsplatser och fria resurser öronmärks för att utveckla demokratin genom folkbildning, t ex genom:

- *kurser och uppsökande verksamhet som syftar till att få fler att ta aktiv del i samhällsutvecklingen och stöttar människors vilja till "praktisk demokrati"*
- *kurser och aktiviteter som anknäver till nya sociala rörelser*
- *kurser och arrangemang som syftar till att stärka lokaldemokratin i bostadsområden, även sådana där folkhögskolorna traditionellt inte befinner sig*
- *aktiviteter som belyser vår tids globala utmaningar för demokratin*
- *förnyelsearbete i äldre folkrörelser och demokratiskola för ungdomar*

Viljan till ett sådant här arbete finns hos många lärare och rektorer men ändå är denna identitet på många folkhögskolor mycket otydlig. Resurser saknas för att lärare och andra ska få tid att aktivt arbeta med demokrati, något som tar tid och måste få ta tid. Vi tror inte att mer pengar generellt till folkbildningen nödvändigtvis gynnar demokratiarbetet utan anser att resurser måste öronmärkas för detta. De fem procent av statsbidraget som är fria för utvecklingsarbete och försök av olika slag har inte infriat förväntningarna hittills.

Vi föreslår att resurser motsvarande minst det belopp som skurits bort av s-anslaget åter tillförs folkbildningen, nu i form av ett demokratilyft utöver folkhögskolornas och studieförbundens ordinarie verksamhet.

Deltagarinflytande på skolorna

Ett stort deltagarinflytande över de egna studierna och på skolorna står med som stolta mål både i folkbildningsbeslutet i riksdagen och i folkbildningsrådets årliga budgetframställningar. Tyvärr är bilden långt ifrån så ljus i verkligheten. Den under-sökning som rådet gjorde för några år sedan visar att inflytandet är ganska begränsat och varierar mycket på skolorna.

Studerandeorganisationen SFEF har tynat bort och få elever tar själva upp frågan om att bilda elevråd på skolorna. Vi anser dock att folkhögskolorna själva har ett ansvar att ta initiativ till och stötta

deltagarinflytande, både i klassrummet och på skolan som helhet. Det är inte bra att det speciella bidrag som utgår för detta försvunnit in i de gemensamma budgetarna utan synligt resultat i ökat demokratiarbete på skolorna generellt.

Nätverket *Offensiv folkbildning* bildade i maj år 2000 en arbetsgrupp för ett ökat deltagarinflytande på folkhögskolorna. Deltagarinflytandegruppen (DIG) har haft fem möten varav en stor konferens på Örebro Folkhögskola våren 2001. Vi har två gånger sökt bidrag från folkbildningsrådet för denna verksamhet och för uppsökande verksamhet på skolorna för att uppmuntra till ökad deltagarinflytande.

Ansökningarna har avslagits med motiveringen att vi inte är någon studerandeorganisation. Detta är inte rimligt. Reglerna bör ändras så att även grupper där både lärare och elever finns med kan söka stöd för demokratiarbete.

Vi föreslår att arbetet för deltagarinflytande på skolorna särskilt ska rapporteras till folkbildningsrådet och att stöd skall utgå till arbete för att uppmuntra detta arbete, t ex inom ramen för det demokratityft som skisserats ovan.

Socialt kapital och folkbildning underifrån

Den svenska demokratin har länge baserats på folkrörelser, där människor kunnat samlas för att kräva reformer men också för att lära sig demokrati och utveckla egen gemensam verksamhet. Idag engagerar sig många människor i lösare nätverk och nya sociala rörelser av samma skäl. Värdet av allt detta arbete i den ideella sektorn har fått ökad uppmärksamhet, bl a i Robert Putnams forskning kring socialt kapital.

Föreningen *Offensiv Folkbildning* hävdar att en levande, vital och demokratisk ideell sektor och ett brett folkligt deltagande är nödvändigt för en positiv samhällsutveckling. För att t ex komma tillrätta med främlingsfientlighet räcker det inte med myndigheter och statliga lagar, det avgörande är om man kan få många medborgare delaktiga.

Huvudskälen till detta ligger utanför folkbildningsrådets kontroll. Men rådet har en tendens att leva i en egen sfär som det är oklart hur aktiva människor på folkhögskolorna och olika folkrörelser kan påverka. Rådet tillfrågar sällan skolorna hur man ska agera. Styrelsen väljs av RIO, Landstingsförbundet och Folkbildningsförbundet som har en ganska svag förankring ute i verksamheten.

Folkhögskolornas organ RIO diskuterar t ex sällan ideologiska eller strategiska frågor kollektivt och vid de få tillfällen man möts är det nästan bara rektorer närvarande och frågorna är ej diskuterade på skolorna och i styrelserna.

I själva verket lämnas stora beslut över till folkbildningsrådets styrelse, där många av ledamöterna också varit passiva. I slutändan styrs många beslut av tjänstemännen och ett antal handplockade politiker från etablerade folkrörelser. Det är inte så att de gör ett dåligt arbete, men de är strukturellt förhindrade från att ta strid för en offensiv folkbildning.

När det gäller t ex indragningen av det tredje studiemedelsåret på folkhögskola har säkert folkbildningsrådet gjort vad man kunnat med skrivelser och uppvaktningar, men det skulle också ha behövts att folkhögskolor från hela landet åkte till riksdagen och demonstrerade, gjorde namnlistor eller liknande opinionsbildning. Denna typ av aktiviteter kanske inte folkbildningsrådet kan initiera, i så fall borde RIO eller andra samarbetsorgan agera starkare.

Vi önskar inte att besluten över folkbildningen ska återföras till staten men däremot måste folkbildningsrådet bli ett mer transparent och ett bättre förankrat organ. Det kan ske t ex genom att rådet mer aktivt gör enkäter och remisser till skolor, kursdeltagare, SFHL, folkrörelser och nya sociala rörelser.

Nomineringsförfarandet bör ses över så att nya rörelser får en plats i folkbildningsrådet. För en mer aktiv opinionsbildning mot nedskärningar och för en offensiv folkbildning behöver RIO förnyas och andra nya samarbetsorgan stärkas.

Staten har i ökad utsträckning specialstyrt folkhögskolorna med särskilda bidrag för olika angelägna samhällsprojekt. Kunskapslyftet har varit viktigt och i linje med folkbildningens ena ben att ge eftersatta grupper personlig växt och en andra chans. Många skolor har varit med i integrationsprojekt i invandrartäta förorter. Staten och folkbildningsrådet har också genom kampanjbidrag stöttat folkbildning om viktiga samhälls-frågor som EU, EMU, miljö, narkotika, landsbygdsutveckling mm.

Vi tror att folkhögskolorna själva är kapabla att frivilligt arbeta med dessa frågor utan att staten detaljstyr vilka. Vi föreslår en stor pott med pengar (demokratilyftet) som skolorna själva kan söka pengar ur för aktuell folkbildning i aktuella samhällsfrågor. Pengarna skulle sedan fördelas av Folkbildningsrådet. På detta sätt skulle ett kreativt utvecklingsarbete på skolorna stimuleras istället för att staten styr exakt vilken samhällsengagerad folkbildning man vill ha.

Folkbildningsrådet och RIO

Folkbildningsrådet har en ovanlig ställning mellan staten och skolorna, som ibland kan vara svår att definiera. Folkbildningsrådet ska både kontrollera folkhögskolorna och samtidigt vara deras röst gentemot statsmakterna. Rådet skall också fördela pengar till skolorna i en rad sammanhang.

Vi har några exempel där vi anser att Folkbildningsrådet inte lyckats förena dessa roller:

- Rådet har inte lyckats förmå skolor att mer aktivt verka för deltagarinflytande, demokratistudier, kontakt med nya sociala rörelser mm.
- Rådet har inte lyckats omfördela resurser till helt nya skolor under de sista åren.
- Rådet har inte lyckats skapa opinion för att öka anslagen till folkbildningen eller hindra försämringar som t ex det tredje studiemedelsåret..

Detsamma gäller om kvinnor ska få sina rättigheter, om våldet i samhället skall minska, om koldioxidutsläppen skall minska, om landsbygden skall utvecklas och så vidare.

Folkbildningskampanjer som ”Klimat.nu”, ”Förintelseboken” och ”Hela Sverige skall leva” som initieras av regeringen eller stora nationella folkrörelser kan vara bra, men det behövs också ett folkbildningsarbete underifrån, där människor lätt kan få tillgång till möteslokaler, studiecirkelmateriel, pengar till föreläsare, datorer, tryckning mm på sin hemort.

Det är också viktigt att kampanjer inte bara bygger på individuell anslutning utan att det skapas lokala mötesplatser där människor får chansen att tillsammans påverka framtiden. Staten stöttar lokala utvecklingsgrupper på landsbygden. I demokratiutredningen föreslogs att komplettera detta med ”resurscentran för lokal mobilisering” även i stadsmiljö, en idé som ännu inte förverkligats.

Vi menar att sådana resurscentra i städer och på landsbygden skulle kunna skapas inom ramen för ovan nämnda demokratilyft, med lokalt verksamma folkhögskolor och studieförbund som bas. Det är viktigt att det finns personal som kan arbeta med dessa centra, även på kvällar och helger då människor har tid.

Folkhögskolan som en resurs i närsamhället

Folkhögskolorna finns historiskt runtom i hela Sverige på landsorten. Skolorna har varit och är ofta lokala resurscentra för glesbygden. Utöver möjligheten för människor att komplettera sin grundutbildning på hemorten erbjuder skolorna även lokaler till kvällskurser, helgkurser, studiecirklar, möten mm. Många skolor har fortfarande denna roll medan andra låser dörrarna på kvällen för att undvika stölder, nedskräpning, övertidsersättningar och så vidare. För att komma över detta måste samhället genom direktiv och ekonomiskt stöd göra det möjligt för skolorna att fortsätta att vara lokala resurscentra.

Det kan handla om att styra investeringar i lokala IT-centran till skolorna, att ge stöd för pedagoger och vaktmästare som arbetar på helger och kvällar men också om att se folkbildningen som en resurs för utveckling. Precis som universitet och högskolor ses som nyckelinvesteringar för att utveckla större städer kan folkhögskolor vara en resurs för mindre orter, såväl på landsbygden som i förorter utanför städerna.

Folkhögskolan och folkrörelserna

Det finns idag 103 rörelseägda folkhögskolor (37 av dem har religiösa huvudmän). Här passerar årligen mer än 30 000 långkurselever och 100 000 kortkurselever ! Folkhögskolan är därmed en mycket betydande mötesplats mellan folkrörelser och icke föreningsanslutna.

Här finns de grupper som rörelserna har svårast att rekrytera; ungdomar, invandrare, lågutbildade och arbetslösa. Men hit söker sig också högutbildade ungdomar för att de är intresserade av samhällsförändring och alternativa undervisningsmetoder.

Flera folkhögskolor ser sig som en blåslampa och en förnyare av sina folkrörelser, och som en länk mellan dem och nya sociala rörelser. I Västerbotten har ABF framgångsrikt ordnat möten mellan nya sociala rörelser som djurrättsrörelsen och fackliga rörelser, där de bl a har studerat gemensamma frågor som medias makt. Det finns fler goda exempel. Tyvärr sker detta ännu i begränsad omfattning.

En anledning till att ganska få söker sig till de gamla folkrörelserna är att de ofta har en patriarkal och hierarkisk struktur och en dålig kunskap om de frågor som unga aktiva intresserar sig för. De stora folkrörelserna skulle t ex behöva lära sig mer om feminism, härskartekniker, homosexuellas rättigheter, djurrätt, veganism, tobinskatt och den nya globala rättviserörelsens syn på världen. Även här kan folkbildningen vara en resurs.

Folkhögskolan och folkbildningen är och kan i ännu större utsträckning bli en plats där unga människor och andra icke-etablerade grupper kan få

Folkbildningens tradition kommer till sin rätt i mötet med nya svenskar. Mötet påverkar traditionen både för folkbildningen och de nya svenskarna. De bildar tillsammans en del av den framtida folkbildningstraditionen.

Demokratiska underskott i Sverige kan ofta sammankopplas med de nya svenskarna och de platser där de bor. Alltså ska folkhögskolor etablera sig i dessa områden. För att fullgöra det demokratiska uppdraget bör statsbidragsfördelningssystemet utformas så att (ny-)etablering av folkhögskolor i dessa områden blir möjlig.

Vem och vad ska styra folkhögskolorna ?

Vi har under 80- och 90-talet levt i en nyliberal tidsanda där privatisering, marknadstänkande, individualisering och effektivisering fått dominera. Det har försvårat för folkbildningen som delvis bygger på socialt kapital, kollektivt arbete och processer som tar tid. Rektors och styrelsers focus har på vissa folkhögskolor flyttats från idéer och pedagogik till ekonomisk balans och jakt på intäkter.

Organisationerna prioriterar inte alltid arbetet i skolornas styrelser, vilket lämnar över stora ideologiska och pedagogiska vägval till rektorer, ibland i samverkan med styrelseordföranden. Lärarråd har fått mindre inflytande vilket kan innebära att pedagogisk förnyelse försvåras.

Skolornas ekonomi baseras på deltagarveckor vilket stimulerar jakt på många deltagare före kvalitet i alla lägen. Vi ställer oss tveksamma till det individbaserade marknadstänkande som smugit sig in på folkhögskolorna.

Visst ska skolorna välja teman som människor efterfrågar, men samtidigt offensivt informera om den annorlunda skolformen, mötet men andra människor och om hur nöjda våra tidigare kursdeltagare faktiskt är. Det är genom att vara ett tydligt alternativ till komvux som folkhögskolan har sitt berättigande och sin framtid.

tillsammans definiera vår egen verklighet samt utforma redskap för att öka egenmakten.

4. ENFRÅGERÖRELSE är vår tids folkliga engagemang, sägs det. Enfrågerörelsebegreppet bör ifrågasättas eftersom många frågor är omfattande t.ex. globaliseringskritik, integration, global rättvisa etc. Folkbildningen bör arbeta tillsammans med dessa rörelser. Det kan betyda att delar av folkbildningen/vissa folkhögskolor samlas runt en enda viktig fråga t.ex. integration.

5. Folkhögskolorna bör återerövra begreppet **INDIVID** i debatten. Individbegreppets hela komplexitet ska synliggöras i motsats till den målstyrda, nyttomaximerande, antisociala individ som nu råder. Vi bör ha arbetssätt och diskussioner som lyfter fram gruppens betydelse för individens mognad.

6. DEMOKRATISKT UNDERSKOTT kan mätas på flera olika sätt: valdeltagande, ohälsotal, studiebakgrund, arbetslöshet, socialbidragsberoende etc. Folkhögskolan bör arbeta i områden där dessa tal indikerar demokratiska underskott. Dessa områden sammanfaller ofta med månfaldiga områden i storstadens utkanter.

7. Vi vill bidra till **JÄMLIKHETSSTRÄVANDEN** generellt och bör motverka diskriminerande strukturer.

8. HETEROGENITETEN är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för att hålla en levande dialog. Olikheter och mångfald har traditionellt inom folkbildningen setts som en tillgång. Därför menar vi att folkbildningen är väl lämpade att arbeta med de nya svenskarna med allt vad det innebär av att tillgodogöra sig värdet av olikheter. Grundläggande värdefrågor och praktiska vardagsfrågor kan bli genomlysta i mångkulturella miljöer där ”bekräftandets” pedagogik tillämpas..

9. I arbetet tillsammans med de nya svenskarna blir **ANDLIG MÅNGFALD** den normala miljön.

kontakt med folkrörelser. Folkbildningen kan också vara med och utveckla de äldre folkrörelserna som måste förnya sig om de ska attrahera nya grupper.

Nya sociala rörelser

Under 60- och 70-talet utvecklades nya sociala rörelser som arbetade med kvinno-, miljö och solidaritetsfrågor. Under senare år har många ungdomar gått med i grupper som plogbillsrörelsen, socialekologisk aktion, attac eller djurrättsrörelsen. Under året som gått har vi sett en ny stark opinion mot kriget i Irak.

En viktig trend är också att människor och rörelser tar vid där välfärdssamhället inte maktar med. Man startar kooperativa dagis, skolor, anhängarföreningar, flyktinggrupper, kvinnojourer, ”morsor och farsor på stan” etc. Byautvecklingsgrupper föds som en reaktion på att samhället drar bort service i glesbygdsregioner. Idag finns omkring 4000 lokala utvecklingsgrupper med 70 000 aktiva på landsbygden.

De nya rörelserna har ett stort behov av att fortbilda sig i interndemokrati, bokföreläsning, opinionsbildning mm. Många är intresserade av folkbildning men har inte alltid kanaler eller resurser för att kunna ordna egna kurser. Folkhögskolorna ägs främst av gamla folkrörelser som delvis institutionaliserats och professionaliserats. Investeringar i exklusiva kursgårdar gör att nya grupper och ungdomar har svårt att hyra in sig för kortare kurser, en åldrande lärarkår har inte lika mycket energi och lust till kreativa projekt på helger och kvällar osv.

En viktig roll i förnyelsearbetet är att ge nya sociala rörelser och nya orter/stadsdelar tillgång till folkhögskolor. Landstingsskolor bör allteftersom ta in nya rörelser som huvudmän eller samverkanspartners i sin verksamhet, rörelseskolor bör aktivt uppmuntras till detsamma.

De skolor som aktivt söker upp nya rörelser och gör kurser tillsammans med dem måste få ett extra ekonomiskt stöd och mötas med en generös attityd. Nya rörelser bör också till rimliga priser få tillgång till helgkurser, sommarkurser och möteslokaler kvällstid på folkhögskolorna.

Det offentliga rummet

Ett centralt begrepp när t ex Demokratirådet analyserar samhället är tanken om det offentliga rummet. Det innebär forum och platser där en offentlig debatt, eftertanke och handling kan ske.

Tyvärr är allt mer av dagens politiska samtal styrt och dominerat av en snäv massmedial offentlighet. Elittryckare debatterar och ägandet av pressen blir också allt mer koncentrerat. Visserligen har nya TV- och radiokanaler tillkommit men de har i hög grad präglats av ren underhållning.

Demokratirådet skriver att ”fungerar inte det offentliga rummet tillfredsställande hotas hela demokratins framtid”. Författarna menar att det saknas en nivå i den svenska offentligheten mellan massmedias dagsdebatt och den akademiska abstrakta debatten. Någonstans där man kan diskutera politiskt utvecklingsarbete på medellång sikt.

Demokratirådet ger dock själv exempel på ett vitalt och viktigt offentligt rum som existerar, nämligen studiecirkelarna i Sverige. Man pekar bl a på att där finns många människor i olika åldrar, att många cirklar hålls på landsbygden där det finns få andra mötesplatser, att kvinnor och lågutbildade deltar i relativt hög utsträckning och att studieförbunden har intagit en öppen attityd till nya sociala rörelser.

Folkbildningen är alltså och kan i ännu större utsträckning bli en plats för aktiv samhällsdiskussion. Föreningen Offensiv Folkbildning arbetar för att fler folkhögskolor skall bli sådana offentliga rum.

Ett sätt är att stötta de ”sociala forum” som med inspiration i Porto Alegre i Brasilien nu spridit sig i hela världen, och som här hemma genomförts bl a Lund, Uppsala, Norrköping och nu planeras även i Stockholm. Ett annat vore att ett antal skolor själva ordnade breda träffar eller sommarläger för olika aktiva grupper.

Den ”konfrontativa dialog” mellan politiker och radikala grupper som genomfördes i Göteborg under EU-toppmötet är ett annat exempel som är värt att bygga vidare på.

Nya svenskar och folkbildningen

Folkhögskolan bär ett samhällsuppdrag som i korthet går ut på att stärka demokratin, öka egenmakten och bredda kulturintresset.

Folkbildningen föddes i ett samhälle som sägs kännetecknas av:

1. Nationsbyggande
2. Industrialisering
3. Klasser
4. Folkrörelser
5. Kollektivism
6. Demokratibyggande
7. Patriarkala strukturer
8. Homogenitet
9. Kristendom

Nu beskrivs ofta samhället som om det kännetecknas av:

1. Unionsbyggande
2. Postindustrialisering/information
3. En skarp gräns mellan ”inne” och ”ute”
4. Enfrågerörelser
5. Individualism
6. Demokratiska underskott
7. Jämställdhetssträvande
8. Heterogenitet
9. Sekularisering/andlig mångfald

Uppdraget är sig likt över tiden men bilden av samhället förändras.

1. I UNIONSBYGGANDET skapas nya strukturer och marginaliseringskrafter. I Sverige kan man vara gammalsvensk, nysvensk från EU och nysvensk från inte-EU. Sverige har infört en gradering av svenskheten/medborgarskapet. Vårt medborgaruppdrag, i en bred mening, blir åter aktuellt.

2. I INFORMATIONSSAMHÄLLET krävs en hög (ut-)bildningsnivå för att kunna sortera i informationen och kunskapa utifrån den. (Ut-)bildningsklyftorna ökar. Folkbildningen bör arbeta med att tillhandahålla (ut-)bildning, med en kunskapssyn och till målgrupper, som motverkar dessa ökande skillnader. Vi bör arbeta med aktivt medborgarskap för att inte hamna i motborgarskap.

3. INNE/UTE-GRÄNSEN ÄR KNIVSKARP. Talesättet är ”antingen är man on-line eller off”. Folkbildningen bör vända sig till ”ute”-grupperna och